

FUNKCIONALIZEM (pojem družbenega sistema)

FUNKCIONALIZEM □ *povzeto iz predavanja*

- 1* V primitivnih družbah je npr. žena pri porodu, v drugi sobi pa moški joka, vpije, ... ker bi rad na sebe pritegnil zle duhove, da bi obvaroval ženo in otroka. To je **MANIFESTNA FUNKCIJA**, katere se zavedajo člani družbe. Primitivna družba nima matičnih knjig, je organizirana sorodstveno. **KUVADA** = bistvo je v tem, da se prizna očetovstvo. Oče je jokal, stokal... s tem je dal vedeti, da je otrok njegov. Večina družb je patriarhalnih, torej imajo sorodniki po očetu večjo težo, sorodstvo šteje več.
- 2* Funkcionalizem je najbolj razširjen teoretični fenomen. **Bistveno kar si prizadevamo ugotoviti:**
 - a) Pojavi v družbi in vzorci vedenja na nek nam neznan način prispevajo k trdnosti družbe;
 - b) Prav ta funkcija pojavov je vzrok obstoja teh pojavov (vsak pojav v družbi, če funkcionira, potem ima pozitiven prispevek k obstoju te družbe);
 - c) Skrite funkcije družbenih pojavov (odklonska vedenja)
- 3* Sociologi si prizadevajo, da bi odkrili **LATENTNE FUNKCIJE** (= *dejanski, prikrite, nezaznavne*). Če torej nek dogodek obstaja, potem mora biti zunaj neki razlog za to.
- 4* Za vsak pojav lahko rečemo da obstaja zato, ker ima neko **FUNKCIJO** (vlogo, prispevek) v okviru družbe kot celote □ to je **FUNKCIONALIZEM**. In nič ne obstaja, ker nima kakšne funkcije.
- 5* Funkcionalizem je **najbolj razširjen v sociologiji**. Vsak pojav povezujemo z neko funkcijo. **Funkcija je povezovalna in utrjevalna**, če tudi se je praviloma ne zavedamo.
- 6* Funkcionalistom se marsikaj očita, ker menijo, da tudi **KONFLIKT** ima neko funkcijo. Če bi vsak organ v družbi delal svoji funkcijo, bi prispeval k utrditvi družbe, potem konflikta sploh ne bi bilo.
- 7* V vsaki družbi obstaja tudi **VREDNOTNI KONSENZ** (enotnost kulture). To je soglasje v družbenih pravilih. Naša eksistenca je odvisna od tega, kako kaj funkcionira. Krepi se soodvisnost v družbi.
- 8* Družba ima sposobnost povrnitve ravnotežja (kot organizem). To se imenuje **HOMEOSTAZA**. **Družba je homeostatična tvorba**.
- 9* Posameznik je **AKTER**, ki izvaja neke naloge. Nima svojih izvernih lastnosti, pridobi jih s socializacijo. Z njo pridobimo družbene lastnosti, ki so potrebne za funkcioniranje družbe. Po funkcioniranju je družba nekonfliktna tvorba. Konflikti so nek patološki pojav.
- 10* **STATIČNOST** se odvija, ko vsi prispevajo k funkcioniranju obstoječega, potem ni sprememb. To pa nikoli ne drži, kajti spremembe v družbi so vedno. **Napake, ki jih lahko naredimo so naslednje:**
 - 1* ne upoštevamo posameznikove subjektivnosti, inovativnosti,
 - 2* ne upoštevamo konfliktnosti,
 - 3* ne upoštevamo družbenih sprememb.
- 11* Družbeni pojavi imajo vedno neki pozitiven prispevek (funkcijo). Posamezniki so akterji, ki pridobijo svojo vlogo s socializacijo. Niso samostojni. Delitev dela in kultura zagotavljata soodvisnost.

RAZLAGE FUNKCIONALIZMA - BISTVO

1. Pojavi v družbi in vzorci vedenja na nam neznan način prispevajo k trdnosti družbe;
2. Funkcija (povezovalna in utrjevalna) je vzrok obstoja teh pojavov.

- a) **Durkheim** - je prvi sociolog, ki se je na sociološki način ukvarjal z odklonskimi vedenji. Npr. SAMOMORI, ki jih je preučeval v Franciji in Nemčiji. Počenjanje kaznivih dejanj omogoči družbi, da doseže svojo premoč. V nekaterih deželah je počenjanje kaznivih dejanj NORMALNO.
- b) **Parsons** - pravi, da v družini obstaja funkcija stabilizacije osebnosti. To funkcijo opravlja mati. Danes je zaradi te izjave kritiziran. On trdi, da nas morajo zanimati skrite (latentne) funkcije pojavov. Parsonsu so očitali statičnost njegove koncepcije. Proti koncu življenja je napisal dve kratki knjigi o razvoju človeštva. Po njegovem v družbi potekaj organska členitev in specializacija.

Obstajajo štiri stadiji v razvoju človeštva:

1. PRVOTNA DRUŽBA - se loči od živalske družbe, ko simbol nadomesti GEN kot vzvod, kar je spodbudo za naše delovanje. Več se ne odzivamo na mehanski način, ampak ustvarjamo simbole. Gre za jezik, kot možnost komuniciranja, kar privede do možnosti izražanja sorodstvenih razmer. Ta imajo v takšni družbi odločilni pomen in vlogo. Družba se razdeli na podlagi sorodstva. Organizirani niso samo družinski odnosi, ampak tudi produkcija. To je nabiralniška družba. Oblikujejo se pravila v družbi.
 2. ARHAIČNA DRUŽBA (= *starinska, pradavna družba*) - nastane s pismenostjo, ko se oblikujejo pisma. Nastane tudi s kozmološko religijo, kjer je podana razlaga o nastanku vesolja in tudi tega določenega ljudstva. Nalogo opravi specializirani duhovniki in upravni aparat (zametki birokracije).
 3. PREHODNE DRUŽBE - se začnejo ločevati na dve skupini. To še niso moderne družbe. kulturno sicer razlikujejo razrede, npr. na Kitajskem navadni in učeni ljudje, v Indiji so tu nedotakljivi in pripadniki kast, v Iranu, neverniki in muslimani. To je dvostopenjska stratifikacija. Božanstvo se je popolnoma ločilo. Bog je ločen od nas. Noben posameznik ne more upravljati z bogom. Ni več kraljev, ki bi veljali za božanstva.
 4. MODERNE DRUŽBE - odlikuje se s specializacijo posamezne vrste dejavnosti in se ločijo od drugih, npr. ločita se gospodarstvo in gospodinjstvo (pred 200 leti na Pohorju).
- 12* Parsons misli, da so Američani v modernizaciji nekaj korakov pred nami, ker so prej vedeli za neodvisna sodišča, ki upravljajo funkcijo reševanja sporov v družbi na nepristen način. V Evropi ni bilo takšne nepristranosti. Amerika prej uveljavlja **neaskriptivno stratifikacijo** (askriptivni = *pripisan*), če družbeni položaj ni pripisan z dedovanjem - je to neskrriptivno. Nisi formalno dedoval.
- 13* Uveljavlja se MERITOKRATSKA stratifikacija (na podlagi dosežkov). Temu mora slediti vrednotna posplošitev (vrednote morajo biti bolj splošnega značaja). Uveljavlja se **UČINKOVITOST** kot vrednota. Brezosebni kriterij, meri se samo učinkovitost. Na ta način se kaže modernizacija, ki je najbolj uveljavljena v Ameriki, mi ji pa sledimo. Brezosebna pravila pomenijo tudi brezosebne odnose v družbi. Parsons pa je veliki zagovornik modernizacije.
- 14* Parsonsova glavna dela so: **Evolucijske in primerjalne perspektiv** in **Sistem modernih družb**.
- a) **Lombroso** - ATAVISTIČNI STIGMATI (= *podedovano znamenja*) : Opazoval je igralce in iskal znamenja, če nekdo ima kakšno posebno znamenje, gre najbrž za rojenega hudodelca. Takšne so poslali v določeno kolonijo. Kako lahko ima počenjanje hudobnih dejanj utrjevalno vlogo v družbi? - kazniva dejanja so družbeno zaznamovana.
- b) **Merton** - je raziskoval pristanišče v New Yorku, ki je bilo v tistem času največje. Oblikovala se je mafija, podkupovanje, kriminaliteta. Delavstvo je že dolgo bilo v rokah mafije. Zdi se nam, da je to v vseh časih vredno moralne obsodbe, ampak je funkcionalno.
- c) **Ianni (jani)** - ameriški sociolog, je raziskoval etnične skupine, ki se vzpenjajo preko kriminala.

RAZLAGE FUNKCIONALIZMA - RELIGIJA

- a) **Durkheim** - je nakazal, da ni možno religije vsebinsko definirati, ker so tako različne. Religija v poslednji instanci determinira družbo.
- b) **Parsons** - ki ga imajo za največjega funkcionalista pravi, da religija deluje tudi, kadar odpovedo vsi drugi mehanizmi. Država razpade, tudi družina, gospodarstvo,... religija pa ostane. Religija vsebuje najsplošnejše vrednote. Poudarja njeno povezovalnost. Zanj je religija zelo pomembna. V

njegovem času se pojavi tudi sekularizacija. Religija se omeji na duhovne zadeve- tako je on razumel sekularizacijo. Religija se več ne ukvarja s šolstvom, ekonomijo, ampak samo z duhovnimi zadevami. To je po njegovem mnenju pozitivno za religijo. Odvrгла je vse tisto, kar je bilo odveč.

RAZLAGE FUNKCIONALIZMA - STRATIFIKACIJA

a) **Davis in Moore** - sta pisala o stratifikaciji, v okviru funkcionalizma. Objavila sta članek o tem. Izhajala sta iz dejstva, da je stratifikacija univerzalna, prisotna v vseh družbah. **HIERARHIJA**. Ima nenadomestljivo funkcijo: zagotavlja pravilno razporeditev posameznikov po družbenih nalogah. Potrebna pa je tudi motivacija. Družba nagrajuje diferencirano.

Nagrade za motivacijo so naslednje:

4* moč, vpliv

5* ekonomske nagrade

6* ugled.

15* Diferencirano nagrajevanje vnaša v družbo zdravo tekmovalnost, tako da se posamezniki ustrezno dosegajo, to se imenuje **MERITOKRACIJA** (Michael Jung - jang);

16* Davis in Moore trdita, da dosegamo položaje, neodvisno od dedovanja. Družbene neenakosti pa se reproducirajo. Družbene neenakosti in stratifikacija pozitivno vplivajo na učenje, zdravo tekmovalnost. Delno imajo prav;

17* Stratifikacija prinaša tudi **DISFUNKCIJE**, to so prispevki, ki imajo razdiralen, destruktivni pomen. Prispevajo k razkroju družbe.

RAZLAGE FUNKCIONALIZMA - DELIKVENCA

18* Tudi kaznovanje ima družbeno funkcijo. Prestopki omogočajo družbi, da izvajajo kontrolo nad posamezniki, npr. obtožba zdravnika, ki je prejel podkupnino. Družba ustrahuje druge, določi mejo med darilom in podkupnino. S tem se je ukvarjal Durkheim;

a) **Durkheim** - meni, da je neka normalna stopnja delikvence funkcionalna. Kaj je normalno? Tisto, kar je dolgoletno povprečje. Tudi zločin ima svojo povezovalno funkcijo.

b) **Pareto** - **OPTIMUM** - Govori o izboljšanju, dokler to ne privede do poslabšanja za druge.

FUNKCIONALIZEM

19* Ob koncu prejšnjega stoletja se je razvila **SOCIALNA ANTROPOLOGIJA**. Njeni predstavniki so: **Radcliffe-Brown, Malinowski, Boas**. V središču je bila *ideja funkcionalne enotnosti družbe*.

20* **Družbene odnose si prizadevajo razlagati na sinhroni ravni:**

7* z razmerji,

8* z medsebojno povezanostjo aktualnih družbenih pojavov in institucij.

21* **Anarhične družbe so trdno integrirane, da ne prihaja do ostrih spopadov, a funkcionirajo kot celote**. Pozornost posvečajo obredom in običajem, ki na prvi pogled nimajo pomena.

a) **Radcliffe-Brown** - meni, da je družba usklajen sistem odnosov, prilagojen zunanji okolici, **družbeni sistem** pa se vzdržuje z usklajevanjem in povezovanjem, ki temeljita na družbenih vrednotah in institucionalnih normah. Razvil je pojem družbenih institucij, obnašanj, verovanj, vrednot... kot njihovega efekta, ki prispeva k ohranjanju družbene stabilnosti in ravnovesja.

Temeljna elementa funkcionalizma:

1) Metodološki element se nanaša na analizo efektov, posledic, ki jih proizvaja določena institucija glede na neko široko celoto. Pomembno ugotavljanje vzrokov. V družbi se vzročni in funkcionalni odnosi pojavljajo v zapletenih povezavah, funkcionalna enotnost pa lahko vpliva na eficientni vzrok-funktorja in ga obdrži v aktivnem stanju (revščina stimulira kriminaliteto). Funkcionalna analiza se ukvarja predvsem s funkcijami, ki se jih udeleženci družbenih procesov zavedajo. To so manifestne funkcije, **za sociologijo pa so bolj pomembne nevidne, skrite funkcije** te pa imenujemo latentne.

9* **Merton** - meni, da je **raziskovanje latentnih funkcij družbenih pojavov temeljna naloga sociologije**.

10* Funkcionalisti se najpogosteje ukvarjajo s funkcijami, ki prispevajo h koheziji in interakciji družbe, zanemarjajo pa t.i. disfunkcije.

2) Teoretični element obstaja v ustvarjanju modela družbe kot stabilne, harmonične celote, v kateri vsak del nujen za ohranjanje ravnovesja in uspešnega funkcioniranja. Ta sistem razlagajo neodvisno od namenov in ciljev posameznikov na temelju motivov, potreb nagonov zavračajo psihologizem. Zahtevajo razlage na izključno splošno-družbeni ravni. Temeljni stališči funkcionalizma sta začeli vplivati na sociologijo že v 30-letih.

Jedro funkcionalizma:

b) Merton - Po Mertonu temelji funkcionalizem na **3 predpostavkah**:

1. družba je funkcionalno enotna. Vsi standardni družbeni pojavi morajo imeti določeno pozitivno vlogo za funkcioniranje sistema kot celote, da bi določena družba lahko obstajala.
2. načelo univerzalne funkcionalnosti, po kateri imajo vse kulturne in družbene oblike določene družbeno pozitivne funkcije. Po skrajnih formulacijah te trditve ni noben družbeni običaj preživel, saj vedno opravlja neko funkcijo.
3. načelo funkcionalne nujnosti ima 2 različici:
 - a) vsi družbeni pojavi in institucije so nujni za družbeno preživetje, struktura družbe je nespremenljiva.
 - b) nujno je le uresničevanje funkcij družbenih pojavov, ki pa se lahko udeležijo na različne načine.

22* V izvorni obliki je funkcionalizem konservativna teorija. Pod vplivom kritik pa se je razširil in privedel do neoevolucionizma. **Za funkcionalistični pristop je značilno:**

11* da ima socializacijo pojmovano kot prisvajanje skupnega sistema idej;

12* se ne sprašuje po možnostih družbenih sprememb;

13* slep je za posameznike in skupine kot ustvarjalce družbenih vrednot in institucij;

14* človeka jemlje kot igralca, ki je ponotranjil družbene vrednote, norme... da lahko igra družbeno vlogo, ki mu jo pripisuje sistem v skladu s svojimi potrebami;

15* svojo vlogo razume kot organiziran sistem obnašanj in dejavnosti, ki ustrezajo udeležbi posameznika v družbenih skupinah.

SISTEMSKA TEORIJA - NOVA RAZLIČICA FUNKCIONALIZMA

c) Luhmann - oblikoval je novo različico funkcionalizma t.i. **sistemsko teorijo**.

16* Osnovne enote družbenega življenja so komunikacije, ki obsegajo tudi razumevanje.

17* Človek posameznik ne sodi v družbo, temveč v okolje.

18* Družba se oblikuje kot družben sistem, vendar bolj poudarja razvoj družbenega sistema.

19* Prvotno je bil **segmentaren** (obsegal enote z enako vsebino) kasneje postal **stratificiran** (značilne hierarhične neenakosti) za moderno družbo pa značilna strukturalno funkcionalna diferenciacija oz. oblikovanje samostojnih podsistemov.

Kritika funkcionalizma:

Temeljni očitki so:

1* je izrazito abstraktna in formalistična teorija (ne more konkretno razlagati družbenih notranjih mehanizmov);

- 2* domneva, da je družba harmonična, konsenzualna, brezkonfliktna, temeljni pomen pripisuje moči družbenih norm in vrednot;
- 3* ni nobenih razlogov za gibanja in spremembe (spremembe dojemajo kot razraščanje);
- 4* funkcionalisti človeka dojemajo izključno kot akterja družbenih vlog, ki jih je ponotranjil;